

Kvalitetsprogram för elevhälsoarbetet

Utgångspunkter, mål och uppdrag

Utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. Skolan ska ge alla barn och elever den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling. Detta för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.¹

Elever i Stockholms skolor har rätt till en god arbetsmiljö i en skola som främjar elevers lärande, utveckling och hälsa. Rektor har ansvar för att undervisningen och elevhälsoverksamheten utformas så att eleverna får de extra anpassningar och det särskilda stöd och den hjälp de behöver. Skolan har ett särskilt ansvar att uppmärksamma de elever vars situation och svårigheter utgör hinder för deras inläring. Skolan har även ett ansvar för att uppmärksamma elever som far illa eller som uppvisar tecken på ohälsa. Vid behov av stöd ska insatser ges så tidigt som möjligt under elevens skolgång och de insatser som sätts in ska ha hög kvalitet.

När det gäller elevhälsans medicinska insats ska denna erbjudas alla elever enligt skollagen och vägledning från Socialstyrelsen och Skolverket.

En stor del av elevhälsoarbetet och stöd till elever genomförs i det dagliga arbetet av elevens ordinarie lärare. Tillsammans med lärarna är ett väl fungerande elevhälsoteam viktigt för att eleverna ska få det stöd de behöver och har rätt till.

¹ Skollagen 1 kap. 4 §

Kvalitetsprogrammet för arbete med elevhälsa i Stockholms skolor ska bidra till att säkra alla elevers rätt till en likvärdig utbildning i en god miljö som främjar lärande, utveckling och god hälsa.

Kvalitetsprogrammet omfattar också ledningssystem för de insatser inom elevhälsan som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen samt kvalitetssystem för specialpedagogiska och psykosociala insatser samt för studie- och yrkesvägledning.

Enligt skollagens bestämmelser ingår inte studie- och yrkesvägledning i elevhälsan. I flertalet av Stockholms stad skolor ingår dock studie- och yrkesvägledning som en del av elevhälsans insatser. Studie- och yrkesvägledningen är en viktig insats inom elevhälsan. Därför utökas ”Kvalitetsprogram för elevhälsoarbetet inklusive lednings- och kvalitetssystem” med ett kvalitetssystem för studie- och yrkesvägledning.

Elevhälsa

För elever i förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola och gymnasiesärskola ska det finnas elevhälsa. Elevhälsan omfattar specialpedagogiska, psykosociala, psykologiska och medicinska insatser.²

Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Detta innebär att elevhälsan i sitt generellt inriktade arbete ska

- bidra till att skapa lärmiljöer som främjar elevernas lärande, utveckling och hälsa, det vill säga skapa en så positiv lärandesituation som möjligt
- bidra i arbetet till att skapa generella pedagogiska/praktiska anpassningar i lärmiljön
- bidra i arbetet med extra anpassningar³
- förebygga ohälsa och inlärningssvårigheter
- stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål.

Elevhälsans individuellt inriktade arbete ska

- ge alla barn och elever ledning och stimulans för att de ska utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål
- undanröja hinder för lärande, utveckling och hälsa

² Skollagen 2 kap. 25 §

³ Skolverkets allmänna råd: Arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram

- uppmärksamma och på rektorns uppdrag utreda orsaker till inlärningsproblem och
- utreda orsaker till ohälsa
- bidra med åtgärder och anpassningar för varje enskild elev i behov av stöd/särskilt stöd
- säkra tidig upptäckt av avvikelser i tillväxt och hälsa.

Rektors uppdrag till elevhälsoteamet

Elevhälsoteamets uppdrag är att främja, förebygga och stödja elevens utveckling mot målen. Rektor ansvarar för att ge elevhälsoteamet ett specifikt uppdrag utifrån elevernas och skolans behov och utvecklingsområden. Uppdraget till elevhälsoteamet ges för en angiven tid. Utifrån bland annat detta uppdrag ger rektor respektive profession i elevhälsoteamet uppdrag. Rektor ansvarar också för att elevhälsans arbete följs upp kontinuerligt och systematiskt för att det ständigt ska utvecklas och förbättras. Elevhälsoarbetet ska bedrivas strukturerat och uthålligt med fokus på långsiktig utveckling. Skolans organisering av elevhälsoteamet och dess rutiner ska vara kända av all skolpersonal.

Hälsobesök och enkla sjukvårdsinsatser

Elever i grundskolan och grundsärskolan ska erbjudas minst tre hälsobesök som innefattar allmänna hälsokontroller.

Hälsobesöken ska vara jämnt fördelade under skoltiden. Mellan dessa hälsobesök ska eleverna erbjudas underökning av syn och hörsel och andra begränsade hälsokontroller.

Elevhälsans medicinska insats fullföljer det allmänna vaccinationsprogrammet (Socialstyrelsen) och bevakar vaccinationstäckningen.

Elever i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska erbjudas minst ett hälsobesök som innefattar en allmän hälsokontroll.⁴

Elever får vid behov anlita elevhälsan för enkla sjukvårdsinsatser som till exempel omplåstring eller preliminära bedömningar vid smärre olyckor under utbildningsmoment.⁵

⁴ Skollagen 2 kap 25 §

⁵ Nya skollagen – en lagkommentar JP Infonet

Samverkan och samarbete

Inom elevhälsoteamet ska de olika professionerna samverka så långt som möjligt. En god samverkan ger bättre möjligheter till att tidigt upptäcka elever som behöver stöd och ta fram insatser för att stödja eleven. Det är nödvändigt att elevhälsoteamet har en gemensam bild av

- vad som är hälsofrämjande och förebyggande arbete,
- hur goda lärmiljöer skapas på generell och individuell nivå,
- hur generella pedagogiska/praktiska anpassningar i lärmiljön görs liksom extra anpassningar och
- hur pedagogiska strategier omsätts i praktiken och bidrar till att elevernas resultat förbättras.

För att genomföra ovanstående måste elevhälsoteam och de lärare som arbetar med eleverna i klasser/grupper samverka och samarbeta.

Ledning och organisation

Rektor leder elevhälsoteamets arbete och ansvarar för att elevhälsans organisation och mötesstruktur är känd av skolans personal.

Ansvar

Rektorns ansvar

Rektorn har huvudansvar för skolan och har det övergripande ansvaret för skolans arbete. Rektorn har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas på att nå de nationella målen. Skollagen, respektive förordning och läroplan reglerar detta liksom övrig skolpersonals ansvar.

Rektor ansvarar för att formulera elevhälsoteamets uppdrag i det förebyggande och hälsofrämjande arbetet liksom respektive professions uppdrag.

Beslut om stödinsatser till elev fattas av rektorn med utgångspunkt i vad som sägs i skollagen, respektive förordning och Skolverkets allmänna råd om ”Arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram”.

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de

nationella målen och kunskapskraven. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har inom givna ramar ett särskilt ansvar för bland annat⁶ att:

- skolans arbetsmiljö utformas så att eleverna får tillgång till handledning, läromedel av god kvalitet och annat stöd för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, till exempel bibliotek, datorer och andra hjälpmedel,
- undervisningen och elevhälsans verksamhet utformas så att eleverna får det särskilda stöd och den hjälp de behöver,
- kontakt upprättas mellan skola och hem, om det uppstår problem och svårigheter för eleven i skolan,
- samarbetsformer utvecklas mellan förskoleklassen, skolan och fritidshemmet för att stödja varje elevs mångsidiga utveckling och lärande,
- personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de ska kunna utföra sina uppgifter professionellt.

Av motsvarande i Läroplanen för gymnasieskolan, Lgy 11⁷ framgår att rektorn ansvarar för att planera, följa upp, utvärdera och utveckla utbildningen i förhållande till de nationella målen. Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn ansvar för skolans personal och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för bland annat att:

- utbildningen organiseras så att den så långt möjligt anpassas efter elevernas önskemål och val av kurser och att återvändsgränder i studiegången undviks,
- lärarna anpassar undervisningens uppläggning, innehåll och arbetsformer efter elevernas skiftande behov och förutsättningar,
- undervisningen, elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen utformas så att elever som behöver särskilt stöd eller andra stödåtgärder får detta,
- skolan i dialog med eleven upprättar en individuell studieplan för varje elev och reviderar den vid behov,
- lärare och annan personal får möjligheter till den kompetensutveckling som krävs för att de ska kunna utföra sina uppgifter professionellt,
- vårdnadshavare får insyn i elevernas skolgång.

⁶ Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011, Lgr 11

⁷ Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskolan 2011, Lgy 11

Elevhälsans specialpedagogiska insats

Utöver det som framgår under rubrik ”Elevhälsa” ovan kan till exempel följande ingå i elevhälsans specialpedagogiska insats:

- tillföra pedagogisk kompetens som ett stöd i det pedagogiska arbetet
- kartlägga hinder i lärmiljön
- arbeta med generella pedagogiska/praktiska anpassningar i lärmiljön
- utforma pedagogiska strategier
- genomföra kartläggningar och bedömningar i samband med utredning inför att åtgärdsprogram utarbetas
- ge handledning/konsultation till pedagogisk personal
- delta i/ge stöd till lärare då pedagogiska utredningar genomförs
- uppföljningar och utvärderingar av elevhälsoarbetet
- delta i arbetet med skolans struktur och organisation när det gäller värdegrund och likabehandling.

Elevhälsans psykosociala insats

Utöver det som framgår under rubrik ”Elevhälsa” ovan kan till exempel följande ingå i elevhälsans psykosociala insats:

- tillföra psykosocial kompetens som ett stöd i det pedagogiska arbetet och i arbetet med att utforma pedagogiska strategier
- bidra i arbetet med lärmiljön
- kartlägga och bedöma den sociala och psykosociala situationen för enskilda elever, bland annat som underlag inför beslut om stöd och särskilt stöd och vid upprättande av åtgärdsprogram samt inför elevernas mottagande i grund- och gymnasiesärskola
- ge handledning och konsultation till skolpersonal
- bidra med kunskap om risk- och skyddsfaktorer för elevers hälsa, sociala situation, lärande och utveckling
- bidra med kunskaper om samhällets stödsystem
- delta i arbetet med skolans struktur och organisation när det gäller värdegrund och likabehandling
- ta till vara kunskap om elevernas generella psykosociala hälsa och sociala situation i elevhälsans övriga arbete.

Studie- och yrkesvägledning

I Stockholms stad ingår studie- och yrkesvägledning i grundskolans och grundsärskolans årskurs 7-9 och gymnasieskolan och gymnasiesärskolan i skolans elevhälsoteam. Genom att följa kvalitetprogrammet för elevhälsoarbetet

inklusive kvalitetssystemet ska studie- och yrkesvägledaren säkra de studie- och yrkesvägledande insatserna genom att:

- genomföra professionella vägledningssamtal som utgår ifrån den enskilda elevens behov att få reflektera och processa val och väljande.
- använda sig av vägledningsmodeller som vilar på vetenskaplig grund.
- bidra till skolutveckling genom att på organisations-, grupp och individnivå arbeta för hela skolans utveckling av studie- och yrkesvägledning för alla elever
- informera och vägleda eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen och särskilt uppmärksamma möjligheterna för elever med funktionsnedsättning.
- vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterade insatser.⁸
- kontinuerligt utveckla sin kompetens inom området.
- hålla sig kontinuerligt uppdaterad på förändringar inom utbildning och arbetsmarknad.

Elevhälsans psykologiska insats

Utöver det som framgår under rubrik ”Elevhälsa” ovan kan till exempel följande ingå i elevhälsans psykologiska insats:

- tillföra psykologisk kompetens som ett stöd i det pedagogiska arbetet
- bidra i arbetet med lärmiljön
- ge handledning/konsultation till skolans personal
- genomföra kartläggningar och bedömningar av elev för att bidra i arbetet med att utforma pedagogiska strategier
- bidra med kunskap om psykiska besvär
- bidra med psykologisk kunskap om skydds- och riskfaktorer för elevers hälsa, lärande och utveckling
- delta i arbetet med skolans struktur och organisation när det gäller värdegrund och likabehandling.

Elevhälsans medicinska insats

Utöver det som framgår under rubrik ”Elevhälsa” ovan kan till exempel följande ingå i elevhälsans medicinska insats:

- tillföra medicinsk kompetens som ett stöd i det pedagogiska arbetet
- bidra i arbetet med lärmiljön

⁸ Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011, 2.6

- vid hälsobesöken identifiera problem eller symtom hos elever som kan innebära att de är i behov av stöd/särskilt stöd
- i samverkan med övrig skolpersonal arbeta för att ge eleverna kunskap om hälsosamma levnadsvanor
- bidra med medicinsk kunskap om skydds- och riskfaktorer för elevers hälsa, lärande och utveckling.

Elevhälsans uppdrag inom området psykisk hälsa

Skolan är en viktig arena för att främja elevers psykiska hälsa och för att tidigt uppmärksamma elever som av något skäl inte mår bra och behöver stöd. Alla som arbetar i skolan ska tidigt känna igen tecken på psykisk ohälsa och behov av stöd, men det är ett särskilt ansvar för elevhälsan.

Utbildningsnämnden har den 20 maj 2010 gett uppdrag om arbetet inom området elevers psykiska hälsa.

Utgångspunkten är bland annat de dimensioner av psykisk hälsa och ohälsa som använts av Folkhälsoinstitutet i en nationell kartläggning. Dessa områden är:

- psykosomatiska besvär
- nedstämdhet
- koncentrationssvårigheter
- bristande välbefinnande inklusive stress och ätstörningar
- problemens påverkan på elevens vardagsliv samt
- mobbning
- tobaks-, alkohol-/drogbruk

Vilka områden enligt ovan som ska prioriteras vid respektive skola avgör rektor i samverkan med elevhälsosteam och övrig skolpersonal.

Uppföljning och analys av elevhälsoarbetet

Uppföljning och analys av elevhälsoarbetet görs inom ordinarie uppföljningssystem på skol- och nämnd-/huvudmannanivå.

Bedömning av kvalitet

God kvalitet kan beskrivas i termer av att tjänsterna svarar mot de mål (lagar, förordningar, föreskrifter m.m.) som beslutats, utgår från en helhetssyn, är samordnade och präglas av kontinuitet, är kunskapsbaserade och effektivt utförda, är tillgängliga, är trygga och säkra och präglas av rättssäkerhet i myndighetsutövningen.

För att följa upp och mäta skolans kvalitet av elevhälsoarbetet kan till exempel Skolverkets BRUK användas (Bedömning, Reflektion, Utveckling, Kvalitet; ett verktyg från Skolverket för självskattning av kvaliteten i samtliga läroplansstyrda verksamhetsformer).

Andra dokument som berör elevhälsoområdet

Andra dokument som berör elevhälsoarbetet är beslut om

- Stödmaterial för samverkan och ansvarsfördelning mellan stadsdelsnämndernas verksamheter och skolan (utbildningsnämnden 2013-08-22).
- Riktlinjer för samverkan mellan skola och socialtjänst för barn/ ungdomar som far illa eller riskerar att fara illa (kommunfullmäktige 2010-06-21).
- Kunskapsguiden.se
<http://www.kunskapsguiden.se/barn-och-unga/kunskapsstod/Vagledning/Sidor/Vagledning-f%C3%B6r-elevhalsan-reviderad-version-2016.aspx>